

Direktiv för revidering av regionalt trafikförsörjningsprogram

Handläggare: Therese Furhoff
Verksamhet: Regionledningskontoret
Datum: 2023-04-20
Diarienummer: RÖ 2023-3079

Dokumenthistorik

Version	Datum	Kommentar	Handläggare
1,0	2023-04-20	Underlag för beslut 2023-05-03	Therese Furhoff
2,0	2023-05-03	Kursiv text justerad efter beslut i TSN 2023-05-03	Sofia Malander

Innehållsförteckning

1 Bakgrund och syfte	4
2 Styrande förutsättningar	4
3 Trafikförsörjningsprogrammets innehåll.....	4
4 Kollektivtrafikens roll i samhällsutvecklingen.....	5
5 Strategiskt med kundfokus.....	5
6 Nu gällande trafikförsörjningsprogram	5
7 Inriktning för arbetet.....	6
8 Samråds- och dialogprocess	7
9 Tidplan.....	8

1 Bakgrund och syfte

Region Östergötland är sedan den 1 januari 2012 regional kollektivtrafikmyndighet med huvudansvar för utvecklingen av Östergötlands regionala kollektivtrafik. I myndighetens ansvar ligger bland annat att ta fram ett regionalt trafikförsörjningsprogram som ska beskriva mål och inriktning för all regional kollektivtrafik, dvs. all kollektivtrafik inom länet och den kollektivtrafik till angränsande län som till övervägande del består av vardagsresande.

Nuvarande trafikförsörjningsprogram för Östergötland fastställdes i november 2020. Enligt kollektivtrafiklagen ska det regionala trafikförsörjningsprogrammet uppdateras vid behov, och i lagens förarbeten nämns att en bredare översyn bör ske minst en gång per mandatperiod.

2 Styrande förutsättningar

Utvecklingsstrategi för Östergötland är en gemensam målbild för hur livet i Östergötland ska vara år 2040.

Det regionala trafikförsörjningsprogrammet ska utgå från målen för regionens utveckling men fokusera på utvecklingsbehovet för kollektivtrafiken. Trafikförsörjningsprogrammet ska utgå från utvecklingsstrategin eftersom kollektivtrafiken är ett betydelsefullt verktyg i utvecklingen av regionen och ska bidra till att uppnå olika samhällsmål.

3 Trafikförsörjningsprogrammets innehåll

Det regionala trafikförsörjningsprogrammet utgör grunden för arbetet med att utveckla kollektivtrafiken i Östergötland. Programmet ska innehålla långsiktiga mål för regionens kollektivtrafikförsörjning. Med programmet som grund ska den regionala kollektivtrafikmyndigheten senare ta beslut om allmän trafikplikt, det vill säga om vilken trafik som ska beställas och subventioneras av samhället.

Ett regionalt trafikförsörjningsprogram ska enligt kollektivtrafiklagen innehålla följande delar:

- Långsiktiga mål för kollektivtrafiken.
- Behovet av regional kollektivtrafik i länet.
- Alla former av regional kollektivtrafik i länet, det vill säga både sådan trafik som definieras genom allmän trafikplikt och kommersiell trafik.
- Åtgärder för att skydda miljön.
- Tidsbestämda mål och åtgärder för att anpassa kollektivtrafiken med hänsyn till personer med funktionsnedsättning.
- Bytespunkter och linjer som ska vara fullt tillgängliga för alla resenärer.
- Omfattningen av färdtjänst och riksfärdtjänst och grunderna för prissättning av dessa resor.

4 Kollektivtrafikens roll i samhällsutvecklingen

Kollektivtrafik är ett nödvändigt verktyg för att nå ett långsiktigt hållbart transportsystem. För att uppnå nationella miljömål och målen i Agenda 2030 behövs en väl utvecklad kollektivtrafik som ersätter resor med bil. Kollektivtrafiken bidrar på flera sätt till miljö-, energi- och resurshushållning, bland annat genom att ett ökat kollektivtrafikresande ger minskade klimatpåverkande utsläpp och luftföroreningar från annan trafik, minskad trängsel och ökad yteffektivitet. Generellt sett gäller att ju större andel av samhällets motorburna resor som görs med kollektivtrafik desto större blir hållbarhetsvinsterna.

En förutsättning för en hållbar utveckling av den geografiska regionen Östergötland, dess städer och tätorter, är en effektiv, snabb, attraktiv och strukturerande kollektivtrafik. Genom en samplanering av bebyggelse, infrastruktur och trafikering kan invånare erbjudas resmöjligheter som både är hållbara och attraktiva. Tankar och idéer kring kollektivtrafikens utveckling behöver komma in tidigt i planeringsprocessen för att nå den bästa helhetslösningen.

Kollektivtrafikplaneringen bör av denna anledning ta en mer proaktiv roll i samhällsutvecklingen, och utgöra en styrande och utvecklande del av processen. Region Östergötlands trafikförsörjningsprogram ska utgöra ett styrdokument som presenterar ambitioner och inriktningar för kollektivtrafiken.

5 Strategiskt med kundfokus

Det regionala trafikförsörjningsprogrammet för Östergötland är ett strategiskt dokument. Tydliga strategier och mätbara mål för regionens kollektivtrafik ska formuleras och beskrivas i programmet, liksom inriktningar som anger på vilket sätt målen ska uppnås. Fokus ska ligga på kunderna och deras resbehov. Med kunderna avses i detta sammanhang naturligtvis de som idag reser med kollektivtrafiken, men även de som är potentiella kollektivtrafikkunder. Potentiella kunder är de som skulle kunna resa med kollektivtrafiken, och som därför bör påverkas att börja resa.

Under översynen av trafikförsörjningsprogrammet kan områden som kräver kompletterande riktlinjedokument komma att identifieras. Även om sådana dokument formellt inte ingår som en del i själva trafikförsörjningsprogrammet ska dessa dokument ses som en kompletterande del till trafikförsörjningsprogrammet.

6 Nu gällande trafikförsörjningsprogram

Det nu gällande trafikförsörjningsprogrammet har tagits fram med utgångspunkt i de krav avseende innehåll som kollektivtrafiklagen anger, men behandlar även andra områden för att ge kollektivtrafiken i Östergötland en tydlig och framåtsträvande utvecklingsambition och inriktning.

Trafikförsörjningsprogrammet beskriver hur kollektivtrafiken ska utvecklas för att vara ett verktyg för en hållbar regional utveckling. Det handlar om att göra prioriteringar så att satsningar på kollektivtrafik kan göras där resandeunderlaget är stort och goda möjligheter att ersätta resande

med bil finns. För att kollektivtrafiken ska ha bra förutsättningar att konkurrera med bilen krävs kollektivtrafik med korta restider samt tillräckligt utbud.

Programmet innehåller en beskrivning av det östgötska kollektivtrafikkonceptets olika trafiktyper – till exempel stomtrafik, lokaltrafik, servicetrafik och närtrafik – som skiljer sig åt avseende konkurrenskraft och servicenivå. Beskrivningen av respektive trafiktyp förtydligar trafikkonceptets prioriteringslogik.

Trafikförsörjningsprogrammet beskriver förutsättningar för kommersiell trafik i regionen samt den samverkan och samordning mellan trafikpliktig och kommersiell trafik som gagnar en långsiktigt stabil kollektivtrafikutveckling inom regionen, men även utanför regionen.

Graden av samhällsfinansiering, kallat subventionsgrad, kan ses som ett mått på trafikens effektivitet. Även om subventionsgrad inte finns med som ett styrande mål finns i trafikförsörjningsprogrammet en tydlig uttalad politisk viljeinriktning att kunderna ska betala hälften av kostnaderna för den höga samhällsservice ett kollektivtrafiksystem enligt trafikförsörjningsprogrammets mål och ambitioner innebär.

Östergötland ligger långt fram i arbetet med fossilfria drivmedel i kollektivtrafiken. Från och med juni 2016 körs samtliga fordon som nyttjas i regionens allmänna kollektivtrafik med fossilfria drivmedel. Även den särskilda kollektivtrafiken körs sedan 2019 på fossilfritt bränsle. Från och med juni 2020 körs en del av bussarna i Linköping och Norrköpings stadstrafik på el. Från och med juni 2024 kommer stadstrafiken i Motala och landsbygdstrafiken i den västra delen av Östergötland att köras på el. Kollektivtrafikens hållbarhetsarbete behöver dock fortsätta att utvecklas utifrån trafikförsörjningsprogrammet.

En viktig målsättning är att kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för alla. Det regionala trafikförsörjningsprogrammet beskriver behov och inriktning för arbetet med att göra kollektivtrafiken ännu mer tillgänglig för olika grupper av personer med funktionsvariationer.

Särskild kollektivtrafik är kollektivtrafik som bara erbjuds särskilda grupper av medborgare, till exempel färdtjänst till de som på grund av varaktig funktionsnedsättning inte kan nyttja den allmänna kollektivtrafiken eller skolskjuts till skolelever. En stor del av länets kommuner har redan valt att överlåta ansvaret för hela eller delar av den särskilda kollektivtrafiken till den regionala kollektivtrafikmyndigheten. Lagreglerade krav på trafikförsörjningsprogram för denna typ av trafik ingår därför som en del i det regionala trafikförsörjningsprogrammet.

Jämfört med bilresor bidrar kollektivtrafiken till en ökad jämlikhet i samhället, bland annat genom att den förbättrar tillgängligheten till arbetsmarknaden för alla. Kollektivtrafikens fortsatta roll för ökad jämlikhet ingår som en förutsättning i trafikförsörjningsprogrammet och då kollektivtrafikens framtida utveckling planeras.

7 Inriktning för arbetet

I Region Östergötlands treårsbudget för 2023-2025 med fokusområden framgår att Trafik- och samhällsplaneringsnämnden (TSN) har i uppdrag att aktualisera och revidera regionalt trafikförsörjningsprogram bland annat med avseende på målvärden och medborgarnytta, i synnerhet när det gäller landsbygdernas trafikförsörjning.

Det nu gällande trafikförsörjningsprogrammet har tagits fram genom ett omfattande arbete och en bred politiskt dialogprocess. Mål och strategier är ambitiösa och möter väl de nationella transportpolitiska målen samt övriga nationella och regionala mål som berör området. För att säkerställa en långsiktighet i arbetet med att utveckla Östergötland och kollektivtrafiken i

Östergötland är utgångspunkten för uppdateringen av trafikförsörjningsprogrammet att så långt det är möjligt utgå från nu gällande trafikförsörjningsprogram men med särskilt fokus på målvärden och medborgarnytta i enlighet med uppdraget i treårsbudgeten.

Utvecklingsstrategi för Östergötland är en gemensam målbild för hur livet i Östergötland ska vara år 2040. Tidsperspektivet i det trafikförsörjningsprogram som nu ska tas fram bör följa utvecklingsstrategin. 2040 som målar möjliggör ett visst mått av vision samtidigt som det ligger tillräckligt nära för att kännas relevant och aktuellt. Vid denna tidpunkt är bedömningen även att Ostlänken kommer att vara på plats, vilket påverkar Östergötland generellt och kollektivtrafiken specifikt.

Fokus vid uppdatering av trafikförsörjningsprogrammet ska ligga på samråd och dialog kring mål och strategier, för att i dessa samråd och dialoger kunna fånga upp eventuella behov av justeringar eller kompletteringar.

En uppdatering behöver göras av bakgrundsinformation samt prognoser vilket främst berör kapitlet Östergötland idag. Även vissa delar av kapitlet framtidsspaning behöver ses över. Generellt gäller att dokumentet kan behöva uppdateras vad gäller nulägesbeskrivningar och prognoser, samt att vissa redaktionella ändringar kan behöva göras för att bättre stämma överens med formuleringar i andra styrande dokument. Dessa uppdateringar kommer i första hand att göras på tjänstemannanivå.

8 Samråds- och dialogsprocess

Kollektivtrafikberedningen har som uppgift att öka kunskapen om och bereda frågor kopplade till kollektivtrafik. Beredningen ska fungera som en referensgrupp kopplat till större strategier och planer inom kollektivtrafikområdet. I beredningens uppdrag ingår att bereda arbetet med framtagande av nytt regionalt trafikförsörjningsprogram.

Processen och tidplanen för arbetet med uppdatering av trafikförsörjningsprogrammet bygger på erfarenheterna från när nuvarande program togs fram.

Kollektivtrafiklagens krav på samråd ligger som en av grundstenarna i processen, men en bred förankring och dialog bedöms som väsentligt för att arbetet med trafikförsörjningsprogrammet ska få genomförandekraft. Dialogen föreslås därför få en ännu tydligare och mer omfattande roll än vad som var fallet under arbetet med nuvarande program. Samråd och dialoger bör ges plats redan tidigt i processen och i olika utsträckning involvera allt från kollektivtrafikens kunder, näringslivsföreträdare, kommuner, myndigheter och andra intressenter. Formerna för dialogerna kan se olika ut beroende på med vilka aktörer dialogen sker.

Genom en nära dialog med länets kommuner underlättas den viktiga kopplingen mellan kommunernas översiktsplaner och trafikförsörjningsprogrammet. Den politiska dialogen avses ske både genom formella samråd samt genom en politisk referensgrupp med företrädare för länets kommuner samt regionens trafik- och samhällsplaneringsnämnd.

Utifrån den politiska inriktningen att utveckla medborgardialogerna inom området kollektivtrafik kommer fokus att läggas på olika former för dialog med kunder och medborgare för att fånga upp inspel och synpunkter på kollektivtrafikens utveckling i länet både bland de som reser kollektivt idag och de som av olika anledningar inte gör det.

Utöver formella samråd och dialoger kommer även en remissversion av uppdaterat trafikförsörjningsprogram att skickas till länets kommuner och andra intressenter. Utifrån

inkomna remissynpunkter finns möjlighet att genomföra ytterligare samråd och dialoger om så bedöms lämpligt.

9 Tidplan

Översiktlig tidplan för uppdatering av regionalt trafikförsörjningsprogrammet.

